
Vergaderjaar 1998–1999

26 200 XIII

Vaststelling van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Economische Zaken (XIII) voor het jaar 1999

Nr. 23

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

's-Gravenhage, 21 oktober 1998

Hierbij doe ik u, daartoe gemachtigd door de Ministerraad, de Kabinetsreactie toekomen op AWT-advies nr. 33 «Onschatbare rijkdom aan kennis» over financiële verslaglegging en innovatief vermogen van ondernemingen.

Het advies zelf heb ik u bij brief van 11 maart jl. reeds toegezonden.

De Minister van Economische Zaken,
A. Jorritsma-Lebbink

Onschatbare rijkdom aan kennis (over financiële verslaglegging en innovatief vermogen van ondernemingen)

1. Inleiding

De Adviesraad voor Wetenschaps- en Technologiebeleid (AWT) heeft in maart het advies «Onschatbare rijkdom aan kennis» (Advies nr. 33 d.d. 6 maart 1998) uitgebracht. Het advies gaat in op mogelijkheden om in de verslaglegging van ondernemingen nader aandacht te geven aan de waardebepaling van immateriële activa. Het advies is u reeds bij brief van 11 maart 1998 toegezonden.

2. Adviesaanvraag:

Aan de AWT is gevraagd om – bij voorkeur vanuit internationaal vergelijkend perspectief – inzicht te verschaffen in de regels en procedures die ten grondslag liggen aan de financiële waardering en verslaglegging en in welke belemmeringen dat oplevert voor het opnemen van immateriële activa in die verslaglegging. Voorts om inzicht te verschaffen in de vraag of, en zo ja hoe, de overheid deze belemmeringen kan wegnemen.

3. Advies AWT

De AWT stelt dat de Nederlandse wetgeving inzake de jaarrekening stringente eisen stelt aan het opnemen van immateriële vaste activa op de balans, en beveelt geen herziening aan van de regels en procedures om de externe financiële verslaglegging en verantwoording «kennisvriendelijker» te maken. De Raad voert daarbij aan dat studies hebben uitgewezen dat het moeilijk, zo niet onuitvoerbaar, is immateriële activa te waarderen. Daarnaast ziet hij ook principiële bezwaren, met name wat betreft het op de balans activeren van human capital, omdat werknemers geen bezit zijn van een onderneming en – met hun kennis – de onderneming kunnen verlaten. De AWT vraagt zich verder af of de jaarrekening en de financiële verslaglegging wel de basis vormen waarop de financiële instellingen besluiten om al dan niet risicodragend kapitaal aan de desbetreffende onderneming te verstrekken. Hij stelt dat deze instellingen bij het beschikbaar stellen van risico kapitaal zich baseren op verwachtingen omtrent toekomstige groei. Bedrijven zullen naar de mening van de Raad zelf de manieren moeten vinden om dergelijke groeipotenties voor het voetlicht te brengen. De Raad ziet in deze geen taak voor de overheid weggelegd en acht het wijzigen van de regels rond activering van immateriële vaste activa niet nodig.

4. Algemene reactie:

Het kabinet heeft met belangstelling kennis genomen van het AWT-advies. In de bijlage (een beschrijving van de mogelijkheden om de waarde van kennis in ondernemingen te meten) bij het advies is bovendien een schat aan informatie over achtergronden en ontwikkelingen opgenomen die er toe kunnen bijdragen de discussie over dit onderwerp te verdiepen. Het kabinet erkent dat aan de activering van immateriële vaste activa een aantal bezwaren verbonden is. Het kabinet plaatst hierbij echter de volgende kanttekeningen en is van mening dat op dit terrein wel degelijk een aantal initiatieven mogelijk is.

a. Bevorderen transparantie in jaarverslaggeving

Het kabinet is van mening dat ondernemingen die daaraan belang

hechten een praktische mogelijkheid moeten hebben om hun investeringen in immateriële vaste activa transparant te maken ten aanzien van andere partijen in hun maatschappelijke omgeving, zoals (beoogde) afnemers, werknemers en kapitaalverschaffers. De Minister van Economische Zaken is in zijn brief van 21 jan. 1998 (Kamerstukken II 1997/98, 25 080, nr. 27) aan de Tweede Kamer over waardering van immateriële activa nader ingegaan op de functies van het activeren van immateriële activa. Het toenemende belang van immateriële productiemiddelen en het veelal ontbreken van deze productiemiddelen op de balans hebben de afgelopen decennia het belang van de balans als kennisbron verminderd ten gunste van de uit de winst- en verliesrekening af te leiden kasstroom (cash flow). Afdoende informatie over de vraag welke interne en externe factoren ten grondslag liggen aan de gerealiseerde kasstroom, en een beschrijving van de mate van duurzaamheid daarvan, ontbreken in het algemeen in het jaarverslag, waardoor een onvolledig beeld kan ontstaan van de potenties van ondernemingen. Daarom doet zich de vraag voor of de jaarverslaggeving zich leent om die transparantie te bereiken. In het kader van de discussie over «corporate governance» (Zie de kabinetsreactie op het rapport van de Commissie Corporate Governance (commissie Peters), p. 3 en 4., Kamerstukken II, 1997/1998, 25 732, nr. 5) heeft het kabinet het belang van transparantie, onder meer in de financiële verslaggeving van ondernemingen, ook onderstreept. De AWT is van mening dat een aanpassing in de jaarverslaggeving niet nodig is. Op de wenselijkheid van een (grotere) transparantie bij het opstellen hiervan gaat het advies niet in, hoewel in de bijlage daarbij wel degelijk de conclusie wordt getrokken dat de jaarrekening, gelet op de frequent geconstateerde kloof tussen de boekwaarde en de werkelijke economische waarde van ondernemingen, steeds minder informatie geeft. De AWT vraagt zich af of de financiële verslaggeving de basis vormt voor financiële instellingen om al dan niet kapitaal te verschaffen. Hierbij moet aangetekend worden dat, zoals de Minister van Economische Zaken in zijn brief van 21 januari over de waardering van immateriële activa heeft aangegeven, Nederlandse financiers problemen ondervinden in het accuraat inschatten van immateriële vaste activa. Meer inzicht hierin zou dus kunnen bijdragen aan een beter functioneren van de kapitaalmarkt. Tegenover het voordeel van de *grotere* transparantie staat het risico dat in de verslaggeving over immateriële vaste activa concurrentiegevoelige informatie opgenomen kan zijn. De AWT wijst daar terecht op. Daarom is het kabinet van mening dat de afweging om concurrentiegevoelige informatie te verschaffen aangaande (investeringen in) immateriële vaste activa aan de ondernemingen zelf moet worden voorbehouden. Een groeiend aantal met name kennisintensieve bedrijven lijkt bij het maken van een afweging tussen vooren nadelen van het ontsluiten van bedrijfsinformatie de voorkeur te geven aan een open houding. Tot nu toe is geen algemeen aanvaarde methode ontwikkeld om het inzicht in de waardebeoordeling van immateriële vaste activa te bewerkstelligen. Met het oog op de ontwikkeling hiervan heeft de Minister van Economische Zaken het in paragraaf 5 vermelde pilot-project gelanceerd.

b. Actieve rol bij internationale ontwikkelingen

Het kabinet hecht er voorts aan dat de eisen ten aanzien van de informatie-verstrekking in Nederland in de pas lopen met internationale ontwikkelingen. Het is de laatste tijd opvallend dat de problematiek van de waardering van immateriële activa ook in het buitenland, in vakkringen (proposed International Accounting Standard, Intangible Assets, Exposure Draft E 60, IASC) en in de pers (zie hieromtrent «Soft data needed for the hard-headed decisions» FT 2 mei 1998, p. 5 en verder «Meten met twee beurzen», Elsevier Magazine 11/4/98, waarin wordt ingegaan op in de VS verplichte openbaarmaking van div. vooral financiële gegevens (op grond

van Form 20-F)) veel belangstelling ondervindt. Zo bepleit de Europese Commissie in haar eerste Actieplan voor innovatie in Europa dat de Lid-Staten een gunstige fiscale en boekhoudkundige regeling bevorderen voor immateriële activa. In OESO-kader is momenteel een project in uitvoering dat zich richt op verruiming van de toepassingsmogelijkheden voor de waardering van immateriële activa. De OESO is voornemens begin volgend jaar een conferentie te houden over dit onderwerp; deze conferentie zal waarschijnlijk in Nederland gehouden worden. In samenhang met dit OESO-project voert de Deense regering het project (intellectual capital accounts) uit dat op basis van een proef bij 23 bedrijven en financiële instellingen moet leiden tot aanbevelingen over de gebruiksmogelijkheden van immateriële vaste activa in de verslaglegging van ondernemingen. In de bijlage bij het advies van de AWT is ook uitvoerig aandacht gegeven aan deze ontwikkelingen. In het AWT-advies zelf blijft het internationale perspectief echter onderbelicht. Het kabinet neemt zich voor zijn standpunt te heroverwegen als de internationale ontwikkelingen daartoe aanleiding geven.

5. Reactie op onderdelen van het advies:

a. Methoden om kennispotentie te kwantificeren

De AWT stelt dat bedrijven zelf wel methoden en technieken zullen ontwikkelen voor het kwantificeren van hun kennispotentie en dat het aan hun zelf is om hiertoe initiatieven te ontwikkelen.

Reactie: Het kabinet kan zich vinden in dit standpunt, maar is van mening dat de overheid, gezien het belang van financiële transparantie, in deze een stimulerende rol kan spelen. Daarom biedt de Minister van Economische Zaken een aantal accountants-kantoren de gelegenheid om door middel van een pilot-project ervaringen op te doen met het ontwikkelen van methoden voor het identificeren en waarderen van immateriële vaste activa.

Met de resultaten van het op dat doel gerichte pilot-project «Transparantie in Immateriële Productiemiddelen», waarover u bent geïnformeerd bij voornoemde brief van 21 januari 1998 (Handelingen 25 080, nr. 27), wil Nederland overigens ook zelf een bijdrage leveren aan de internationale discussie. Het resultaat hiervan zal opgenomen worden in een publicatie; het is de bedoeling hieraan een brede verspreiding te geven.

b. Kennisvriendelijk maken jaarverslaglegging

Volgens de AWT is een herziening van regels en procedures om financiële verslaglegging en verantwoording «kennisvriendelijker» te maken niet noodzakelijk en bestaat er bij de ontwikkeling van alternatieve methoden voor het kwantificeren van kennispotentieel geen rol voor de overheid.

Reactie: Het kabinet richt zich niet primair op een wijziging in het bestaande wettelijk kader. In Nederland is het goed gebruik de richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ) (Raad voor de Jaarverslaggeving; hoofdstuk 2.01 RJ richtlijn betr. immateriële vaste activa) aan te houden, die in grote mate de standaarden van de IASC (International Accounting Standard nr. 9 betr. R&D) volgen. Met deze richtlijnen heeft de RJ een nadere invulling gegeven van de globale wettelijke bepalingen in hoofdstuk 9 van BW Boek 2.

Dit betekent overigens niet dat de wijze waarop bepaalde immateriële activa, zoals b.v. goodwill-, in de jaarrekening kunnen of moeten worden opgenomen geen nadere aandacht behoeft. Het is in dit stadium niet de bedoeling van de overheid om zelf dergelijke methoden te ontwikkelen en vervolgens voor te schrijven. Het kabinet wil op grond van de uitkomsten

van voornoemd pilot-project wel bevorderen dat de behandeling van dit onderwerp in verslaglegging van die ondernemingen, die daar behoefte aan hebben, op enigerlei wijze vorm kan krijgen.

6. Conclusie Kabinet

Het kabinet is met de AWT van mening dat er niet direct aanleiding is bestaande overheidsregels en procedures t.a.v. externe financiële verslaglegging en verantwoording te herzien. Wel biedt het advies het Kabinet voldoende aanknopingspunten om met het oog op vergroting van de financiële transparantie methoden en mogelijkheden voor de waarde-bepaling van immateriële activa verder te laten ontwikkelen. Hierbij kan bezien worden of het benutten van de mogelijkheid om de waarde van immateriële vaste activa inzichtelijk te maken in de jaarverslaggeving van ondernemingen een optie is. Daarom is in vervolg op de aan de Tweede Kamer gezonden brief van 21 januari 1998 over de waardering van immateriële activa reeds een EIM-studie gaande naar mogelijkheden om een instrument voor de systematische beoordeling van immateriële activa te ontwikkelen. Voorts stelt de Minister van Economische Zaken nu enkele accountantskantoren in de gelegenheid om in een pilot-project ervaring op te doen met methoden voor het transparant maken van immateriële bedrijfsactiva bij een aantal van hun cliënten. Het kabinet wil ondernemingen die daaraan belang hechten met dit pilot-project een impuls geven om nieuwe identificatie- en waarderingsmethodieken te ontwikkelen ten aanzien van immateriële vaste activa. Rond de jaarwisseling zal een publicatie verschijnen waarin de ervaringen van de accountantsbureaus en de betrokken ondernemingen zijn opgenomen.